

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

DATGANIAD YSGRIFENEDIG GAN LYWODRAETH CYMRU

TEITL Canlyniadau yr Archwiliad Dwfn i Ynni Adnewyddadwy

DYDDIAD 08 Rhagfyr 2021

GAN Lee Waters, Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd

Yn y cyfnod cyn COP26, cyhoeddwyd Cymru Sero Net gennym a oedd yn nodi'r camau y mae angen i ni eu cymryd yng Nghymru i gyrraedd ein hail gyllideb garbon (2021-2025) a gosod y sylfaen ar gyfer lleihau allyriadau yn y tymor hwy wrth i ni ymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur. Ailbwysleisiodd Cymru Sero Net ein hymrwymiad i drawsnewid cynhyrchu ynni yn sylweddol gan symud oddi wrth danwydd ffosil i gynhyrchu adnewyddadwy cynaliadwy.

Wrth wneud hynny, rydym yn glir bod yn rhaid inni ddysgu o chwyldroadau diwydiannol blaenorol pan gafodd asedau naturiol Cymru eu defnyddio heb fawr o fudd hirdymor parhaol i'n cymunedau.

Roedd cylch gorchwyl y grŵp archwiliad dwfn yn syml: nodi rhwystrau i gynyddu ynni adnewyddadwy yng Nghymru yn sylweddol a nodi camau i oresgyn y rhwystrau. Buom yn edrych ar gamau tymor byr, canolig a hir, ac wrth wneud hynny byddwn yn canolbwyntio'n benodol ar gadw cyfoeth a pherchnogaeth yng Nghymru.

Arweinyddiaeth strategol

Mae ein gweledigaeth yn glir, rydym am i Gymru gynhyrchu ynni adnewyddadwy i ddiwallu ein hanghenion ynni yn llawn o leiaf a defnyddio cynhyrchu dros ben i fynd i'r afael ag argyfyngau'r hinsawdd a natur. Byddwn yn cyflymu'r camau gweithredu i leihau'r galw am ynni a gwneud y mwyaf o berchnogaeth leol gan gadw manteision economaidd a chymdeithasol yng Nghymru.

Mae Llywodraeth Cymru eisoes yn darparu'r arweinyddiaeth strategol yng Nghymru drwy ein hymrwymadau yn Cymru Sero Net a'n gwaith ar gynllunio gofynion seilwaith grid ar gyfer Cymru. Rydym yn cydnabod yr angen i ddatblygu atebion ar lefel leol gyda'n cymunedau a'n dinasyddion yng Nghymru. Byddwn yn cynyddu cynlluniau ynni lleol i greu cynllun ynni cenedlaethol erbyn 2024, gan fapio'r galw am ynni yn y dyfodol a'r cyflenwad ar gyfer pob rhan o Gymru. Ochr yn ochr â'r cynllunio hwn, mae angen i ni ddod â dinasyddion gyda ni ac edrych sut y gall newidiadau yn y defnydd o ynni ddod â mwy o hyblygrwydd yn y

system ynni. Bydd hyn yn gofyn am gynnwys aelwydydd a busnesau yn y cyfleoedd sylweddol o baru cynhyrchu adnewyddadwy yng Nghymru i ddefnyddio ynni. Bydd ein cynlluniau ymgysylltu â'r cyhoedd a newid ymddygiad Sero Net Cymru yn helpu dinasyddion i gymryd camau i leihau'r galw, gwella effeithlonrwydd ynni a defnyddio ynni mewn ffordd sy'n cefnogi ein gweledigaeth. Ond bydd hyn yn gofyn am wasanaethau cynghori hawdd eu defnyddio a chadwyn gyflenwi sy'n gweithio i helpu aelwydydd a busnesau i wneud y newidiadau. Rydym am weld hyn a bydd ein strategaeth gwres yn nodi camau gweithredu i gyflawni hyn drwy ein hymgyngghoriad Cartrefi Cynnes sydd ar ddod.

Seilwaith grid

Mae consensws mai y rhwystr mawr i gynhyrchu mwy o ynni adnewyddadwy yng Nghymru yw capasiti yn y rhwydweithiau sy'n gyfrifol am gysylltu cartrefi ac adeiladau â thrydan a nwy. Mae hyn yn rhwystr i fuddsoddi sy'n effeithio ar dechnolegau ac ar draws sectorau preifat, cyhoeddus a chymunedol yng Nghymru ar bob graddfa, er ei fod hefyd yn sbarduno arloesedd mewn systemau ynni lleol. Er bod gan gwmnïau y rhwydwaith a'r rheoleiddiwr ynni, Ofgem, gynlluniau ar waith i gyflwyno buddsoddiad yng Nghymru, mewn mecanweithiau hyblygrwydd ac mewn seilwaith newydd, roedd cytundeb bod angen mwy o weithredu i wella tryloywder ar gyfyngiadau a chyfleoedd o fewn y rhwydwaith a dod â mwy o eglurder a sicrwydd ynghylch lle mae angen buddsoddiad strategol yn y rhwydweithiau.

Rydym eisoes wedi ymrwmo i arwain y gwaith o ddatblygu cynllun strategol ar gyfer y grid ynni yn y dyfodol hyd at 2050. Byddwn yn defnyddio'r wybodaeth a'r dystiolaeth a gasglwyd ym mhrosiect Grid Ynni'r Dyfodol i ymgysylltu'n rhagweithiol ag Ofgem ar fuddsoddiadau rhwydwaith sy'n cefnogi Cymru ac yn cadw gwerth yma. Gan adeiladu ar y gwaith hwn, byddwn yn gweithio gydag Ofgem i ystyried creu Pensaer System Cymru i oruchwylio buddsoddiad ar y môr ac ar y tir i gefnogi datblygiadau'r Moroedd Celtaidd, cefnogi achosion busnes ar gyfer cynllunio'r system gyfan a dwyn ynghyd gynlluniau ar draws De, Canolbarth a Gogledd Cymru a datblygu cynllun system gyfan manwl ar gyfer rhwydweithiau trosglwyddo a dosbarthu nwy a thrydan.

Cydsynio, trwyddedu a chefnogi trefniadau cynghori

Mae'n amlwg ar draws pob math o dechnoleg, ar dir ac yn y môr, fod angen cymryd camau pellach i wella trefniadau cydsynio, trwyddedu a chynghori statudol yng Nghymru i gyflwyno buddsoddiadau priodol.

Byddwn yn cyflwyno cyfundrefn Caniatâd Seilwaith Cenedlaethol Cymru i sicrhau bod gan Gymru drefniadau cydsynio effeithlon ac effeithiol ar gyfer datblygu adnewyddadwy ar y môr ac ar y tir, yn ogystal â seilwaith arall, yng Nghymru.

Er bod y system gynllunio wedi'i hen sefydlu ar gyfer datblygiadau ar dir yng Nghymru, ac mae tystiolaeth a chymru gweithredu i wella'r system wedi'u cynnwys wrth ddatblygu polisi cenedlaethol a lleol, mae'r system cynllunio morol yn llai datblygedig. Wrth i fwy o brosiectau ynni mawr ar y môr a phrosiectau ynni morol gael eu cyflwyno, mae angen inni sicrhau bod y system cynllunio morol yn addas i'r diben. Er bod gwaith sylweddol wedi'i wneud drwy'r Grŵp Cynghori Strategol Cydsynio (CSAG) a'r Is-grŵp Gwyddoniaeth a

Thystiolaeth cysylltiedig (SEAGP) byddwn yn cynnal adolygiad o'r dechrau i'r diwedd o drwyddedu morol a chydsynio i wella'r broses. Bydd yr adolygiad hefyd yn cynnwys y broses o gael trwydded amgylcheddol, gan ganolbwyntio'n benodol ar dechnolegau sy'n datblygu.

Bydd yr adolygiad yn edrych ar yr anghenion o ran adnoddau a'r opsiynau ar gyfer prosesau cydsynio a chynghori er mwyn cadw i fyny â'r twf mewn ynni adnewyddadwy. Hefyd, byddwn yn darparu mwy o gyfeiriad gofodol a blaenoriaethu i gefnogi datblygiad ynni adnewyddadwy morol, drwy nodi meysydd archwilio strategol erbyn 2023 i gyfeirio at feysydd priodol ac amhriodol ar gyfer eu datblygu. Bydd hyn yn ystyried ein hanghenion ynni ac anghenion ein hecosystemau, amgylchedd ac anghenion defnyddwyr eraill y môr. Mae angen i hyn gefnogi llwybr ar gyfer datblygiadau adnewyddadwy morol, ceisio canlyniadau lle mae pawb ar ei ennill a chefnogi prosiectau i gyfrannu at ganlyniadau cadarnhaol ar gyfer bioamrywiaeth forol.

Cyllid

Mewn llawer o'n trafodaethau, gan gynnwys gyda datblygwyr, rydym yn cydnabod nad oes dim yn digwydd heb ddigon o gyllid a defnyddio arbenigedd manwl ac ystyrir bod y rhain yn ffactorau pwysig wrth gynyddu ynni adnewyddadwy yng Nghymru. Byddwn yn sefydlu gweithgor i ystyried sut y gall Cymru ddenu buddsoddiad newydd, i gefnogi'r gwaith o gynyddu cynhyrchu ynni adnewyddadwy yng Nghymru. Bydd hyn yn blaenoriaethu camau penodol i ddenu buddsoddiad newydd i gefnogi perchnogaeth y gymuned leol ac i sicrhau'r gwerth economaidd a chymdeithasol mwyaf posibl. Bydd Llywodraeth Cymru yn hwyluso'r gwaith, a fydd yn cynnwys arbenigedd ariannol, ynni adnewyddadwy ac ynni cymunedol.

Ochr yn ochr â'r gwaith i ystyried opsiynau i gyflwyno ffynonellau cyllid newydd, rydym hefyd yn ceisio creu cynghrair gyda Llywodraethau datganoledig i sicrhau bod rowndiau cymhorthdal yn y dyfodol drwy'r Contractau ar gyfer Gwahaniaeth yn adlewyrchu blaenoriaeth datblygu'r gadwyn gyflenwi a sicrhau llwybr datblygu cydlynol a chytbwys ar gyfer technolegau masnachol a thechnolegau sy'n datblygu..

Rydym hefyd yn cydnabod y cyfleoedd i wneud y mwyaf o bŵer prynu'r sector cyhoeddus a byddwn yn adolygu opsiynau ar gyfer sut y gall ein polisïau a'n harferion caffael gyflymu cynhyrchu ynni adnewyddadwy yng Nghymru ac ymgorffori gwerth cymdeithasol.

Cyfleoedd yng Nghymru

Rydym am gael buddsoddiad yng Nghymru i gefnogi swyddi yn y gadwyn gyflenwi a buddsoddi yn ein cymunedau. Er mwyn galluogi hyn, byddwn yn adeiladu ar y cydweithio rhagorol rhwng diwydiant yng Nghymru i uwchsgilio ein gweithlu drwy ddatblygu cynllun gweithredu sgiliau sero net.

Wrth i fwy o brosiectau gael eu datblygu ar y môr rydym yn cydnabod bod ein porthladdoedd yn borth i gadw gwerth yng Nghymru. Gan adeiladu ar y gwaith sydd ar y gweill drwy'r Rhaglen Ynni Morol, byddwn yn gweithio gyda phorthladdoedd yng Nghymru i nodi cyfleoedd ar gyfer arbenigo a chydweithredu i gefnogi buddsoddiadau ynni

adnewyddadwy. Byddwn hefyd yn gweithio gyda Llywodraeth y DU, ochr yn ochr ag Ystâd y Goron fel perchennog tir allweddol, i gefnogi buddsoddiad strategol mewn porthladdoedd yng Nghymru.

Ochr yn ochr â sector diwydiannol ffyniannus, mae gan Gymru sector ynni cymunedol trawiadol hefyd. Rydym wedi ymrwmo i ehangu cynhyrchu ynni adnewyddadwy gan gyrrff cyhoeddus a mentrau cymunedol yng Nghymru dros 100 MW rhwng 2021 a 2026 wrth i ni geisio cyrraedd ein targed tymor hwy o 1 GW o gapasiti cynhyrchu ynni adnewyddadwy i fod yn eiddo lleol erbyn 2030.

Rydym am fynd ymhellach, ac yn ogystal â'r gweithgor a sefydlwyd i edrych ar sut y gallwn ddod â chyllid cost is a modelau ariannu newydd i gefnogi cynhyrchu adnewyddadwy yng Nghymru, byddwn yn cynnwys mentrau cymunedol wrth ddatblygu a dylunio Gwasanaeth Ynni newydd Llywodraeth Cymru yn y dyfodol gan gynnwys sut y byddwn yn darparu adnoddau ar gyfer y sector.

Yn olaf, wrth inni edrych tua'r dyfodol, rydym yn cydnabod y rôl y bydd arloesi'n parhau i'w chwarae wrth hyrwyddo technolegau adnewyddadwy newydd ac atebion clyfar i reoli'r galw mewn ffordd hyblyg. Rhaid inni barhau i gefnogi arloesedd yng Nghymru, gan ganolbwyntio ar ein cryfderau a gweithredu i fynd i'r afael â heriau penodol lle bydd arloesedd yn helpu i ddarparu atebion.

Rydym yn cydnabod bod angen gwthio'r ffiniau a phrofi'r hyn sy'n bosibl gyda mwy o hyblygrwydd o amgylch ein fframweithiau rheoleiddio. Rydym am weithio gydag Ofgem i dreialu dulliau rheoleiddio sy'n fwy addas ar gyfer cyflawni'r system ynni fwy hyblyg a lleol y mae angen i ni ei greu.

Yr wyf yn hynod ddiolchgar i aelodau'r grŵp archwiliad dwfn, y cyfranogwyr yn y tair trafodaeth bord gron a'r mewnbwn o gyflwyniadau unigol.

Argymhellion

Strategaeth

Argymhellion

- 1. Ein Gweledigaeth yw i Gymru gynhyrchu ynni adnewyddadwy i ddiwallu ein hanghenion ynni yn llawn o leiaf a defnyddio cynhyrchu dros ben i fynd i'r afael ag argyfyngau'r hinsawdd a natur. Byddwn yn cyflymu'r camau gweithredu i leihau'r galw am ynni a gwneud y mwyaf o berchnogaeth leol gan gadw manteision economaidd a chymdeithasol yng Nghymru.**

2. Byddwn yn cynyddu cynlluniau ynni lleol i greu cynllun ynni cenedlaethol erbyn 2024, gan fapio'r galw am ynni yn y dyfodol a'r cyflenwad ar gyfer pob rhan o Gymru i nodi bylchau i'n galluogi i gynllunio ar gyfer system sy'n hyblyg ac yn glyfar - gan batru cynhyrchu ynni adnewyddadwy lleol â'r galw am ynni.

3. Bydd ein cynlluniau ymgysylltu â'r cyhoedd a newid ymddygiad Sero Net Cymru yn helpu dinasyddion i gymryd camau i leihau'r galw, gwella effeithlonrwydd ynni a defnyddio ynni mewn ffordd sy'n cefnogi ein gweledigaeth.

4. Rydym am weld gwasanaeth cyngori hawdd ei ddefnyddio yn cael ei sefydlu i helpu pobl i ddefnyddio ynni yn fwy effeithlon a gwella perfformiad clyfar eu cartrefi a'u busnesau yn ogystal â chyflenwad parod o gyflenwyr a gosodwyr systemau gwresogi carbon isel y gellir ymddiried ynddynt yng Nghymru. Byddwn yn cymryd camau gweithredu ychwanegol wrth i ni ddatblygu ein Rhaglen Cartrefi Clyd a'r Strategaeth Wres yn y dyfodol.

Grid

Argymhellion

5. Byddwn yn cynyddu ein hymgysylltiad ag Ofgem i nodi anghenion buddsoddi Cymru, gan ganolbwyntio ar gadw gwerth yng Nghymru. Byddwn yn sefydlu gweithgor ar y cyd i edrych ar opsiynau ar gyfer cefnogi cysylltiadau grid newydd, hyblyg ar gyfer ynni adnewyddadwy ac atebion storio ynni.

6. Gan adeiladu ar Brosiect Grid Ynni'r Dyfodol, byddwn yn pwysu ar Ofgem i greu Pensaer System Ynni Cymru i oruchwylio:

a) Hyblygrwydd ochr y galw, domestig, annomestig a phenodedig, gan gynnwys storio ynni

b) Mapio aelwydydd tlawd o ran tanwydd (& trafndiaeth) yn erbyn Gweithredwyr Rhwydwaith Dosbarthu (DNO) parthau rheoli cyfyngiadau cyfredol a rhagfynegol (lle mae gan yr ymateb ymhlith defnyddwyr/hyblygrwydd y gwerth mwyaf i'r system) gyda'r bwriad o ddefnyddio Technolegau Hyblygrwydd Carbon Isel i'r cartrefi a'r aelwydydd hyn o fewn y gymdeithas.

c) Atebion deallus ar gyfer trosglwyddo a dosbarthu gan gynnwys defnyddio Deallusrwydd Artiffisial (AI) i wneud y defnydd gorau o'r rhwydwaith presennol. Gan gynnwys datblygu gofynion, cyllid a bod yn agored i'r farchnad ar gyfer arloesi. Ymgysylltu a mewnbynnau sy'n ofynnol o bob rhan o'r diwydiant.

ch) Cefnogi achosion busnes ar gyfer cynllunio system gyfan a dwyn ynghyd gynlluniau ar draws De, Canolbarth a Gogledd Cymru

d) Cystadleuaeth ar gyfer adeiladu rhwydwaith i leihau costau a chyflymu amseroedd adeiladu

dd) Datblygu cynllun system gyfan manwl sy'n cwmpasu trosglwyddo a dosbarthu

e) Dylunio rhwydwaith ar y môr ar y Môr Celtaidd ac atgyfnerthiadau ar y tir

Cydsynio, trwyddedu a threfniadau cynghori ategol

Argymhellion

7. Byddwn yn cynnal adolygiad o dystiolaeth a chyngor cydsynio a chefnogi, er mwyn sicrhau proses amserol a chymesur gan gynnwys:

a) Adolygiad o'r prosesau trwyddedu morol, cydsynio a phrosesau cynghori ategol i ddileu rhwystrau, gan ddefnyddio gwaith grwpiau presennol

b) Adolygiad o anghenion ac opsiynau o ran adnoddau ar gyfer prosesau cydsynio a chynghori er mwyn cadw i fyny â'r twf mewn ynni adnewyddadwy, gan gynnwys adolygiad brys o anghenion o ran adnoddau ac opsiynau ar gyfer Rhaglen Ynni Adnewyddadwy ar y Môr CNC

c) Nodi bylchau tystiolaeth sy'n flaenoriaeth ar y môr ac ar y tir a dulliau o'u llenwi, er mwyn hwyluso'r broses ymgeisio

ch) Adolygu a mapio'r broses i osodiadau ynni adnewyddadwy ar y tir gael trwydded amgylcheddol, gan ganolbwyntio ar dechnolegau sy'n datblygu

d) Nodi opsiynau ar gyfer rhyddhau capasiti ac ail-gyfeirio adnoddau i feysydd blaenoriaeth y cytunwyd arnynt.

Byddwn yn adrodd ar ein canfyddiadau yn ystod haf 2022, ac eithrio pwynt b. y byddwn yn adrodd arno yng ngwanwyn 2022.

8. Byddwn, gyda CNC a rhanddeiliaid allweddol, yn nodi 'meysydd adnoddau strategol' morol erbyn 2023 ac yn rhoi canllawiau i gyfeirio meysydd priodol ac amhriodol ar gyfer datblygu gwahanol dechnolegau ynni adnewyddadwy. Bydd ein polisiau cynllunio morol, trwyddedu a chadwraeth forol yn gweithio gyda'i gilydd i ddarparu llwybr ar gyfer datblygiadau adnewyddadwy morol.

9. Wrth inni fynd ar drywydd datganoli Ystâd y Goron, byddwn yn symleiddio'r broses ar gyfer datblygu prosiectau ynni adnewyddadwy'r Môr Celtaidd gan gynnwys dirprwyo pwerau cynghori ar y môr gan y Cydbwyllgor Cadwraeth Natur (JNCC) i CNC.

Cyllid

Argymhellion

10. Byddwn yn sefydlu grŵp arbenigol i edrych ar ffyrdd o sicrhau buddsoddiad ychwanegol mewn cynhyrchu ynni adnewyddadwy yng Nghymru. Byddwn yn blaenoriaethu perchnogaeth leol a chymunedol er mwyn sicrhau'r gwerth economaidd a chymdeithasol mwyaf posibl.

11. Byddwn yn ceisio creu cynghrair gyda Llywodraethau datganoledig i sicrhau bod proses Contract ar gyfer Gwahaniaeth (CfD) Llywodraeth y DU yn esblygu'n briodol i: (a) adlewyrchu blaenoriaeth datblygu'r gadwyn gyflenwi a (b) sicrhau llwybr datblygu cydlynol a chytbwys ar gyfer technolegau masnachol a thechnolegau sy'n datblygu.

12. Byddwn yn edrych ar yr opsiynau i gefnogi cynhyrchu ynni adnewyddadwy lleol a chymunedol drwy Ardrethi Annomestig.

13. Bydd gweithgor yn cael ei sefydlu i adolygu opsiynau ar gyfer sut y gall caffael gefnogi cyflymu cynhyrchu ynni adnewyddadwy yng Nghymru er mwyn sicrhau'r gwerth economaidd a chymdeithasol lleol mwyaf posibl i gynnwys ond heb fod yn gyfyngedig i:

a) Gwella polisi caffael i ymgorffori gwerth cymdeithasol gan gynnwys archwilio gyda datblygwyr masnachol sut y gallant ddiwallu anghenion lleol orau.

b) Opsiynau ar gyfer defnyddio pŵer prynu'r sector cyhoeddus yng Nghymru i gefnogi llwybrau dibynadwy i'r farchnad ar gyfer prosiectau ynni cymunedol a'r sector cyhoeddus, gan gynnwys drwy Gytundebau Prynu Pŵer hirdymor.

c) Sut y gall gwasanaethau cyngor a chymorth gynorthwyo datblygwyr ynni cymunedol yn well i fanteisio ar gyfleoedd yn y farchnad.

ch) Sut i ymgysylltu'n well â'r sector ynni cymunedol yn Rhaglen ariannu Cymru.

d) Sut y gellir lledaenu arfer gorau gan gynnwys bwydo i mewn i grŵp arfer gorau Llywodraeth Cymru neu'r Ganolfan Ragoriaeth Gaffael os caiff ei sefydlu.

Cyfleoedd i gynyddu Ynni Cymunedol a Lleol yng Nghymru

Argymhellion

14. Byddwn yn cynyddu adnoddau i gefnogi ynni adnewyddadwy cymunedol a lleol yng Nghymru gan gynnwys:

a) O Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru gyda staff a chymorth ariannol i sicrhau darpariaeth ar gyfer datblygu prosiectau gwres, effeithlonrwydd ynni a thrafnidiaeth sy'n eiddo i'r gymuned (gyda pharhad ar gyfer trydan adnewyddadwy) a chymorth ar gyfer rhanberchnogaeth

b) Camau gan y Llywodraeth i annog datblygwyr preifat i gynnwys opsiynau ar gyfer rhannu perchnogaeth leol a chymunedol gan gynnwys drwy dendrau a gyhoeddir ar dir cyhoeddus.

c) Cyllid Gan Lywodraeth Cymru i feithrin gallu ychwanegol mewn mentrau cymunedol i'w helpu i ddechrau graddio eu gwaith a mentora sefydliadau llai, i greu sector mwy a chynaliadwy.

15. Byddwn yn sicrhau bod y sector sy'n eiddo i'r gymuned yn cael ei gynnwys ac yn cyfrannu at Ynni Cymru gan ystyried y tri opsiwn canlynol:

a) Mae gan y sector ynni cymunedol ran yn y datblygwr sy'n eiddo cyhoeddus

b) Llywodraeth Cymru yn buddsoddi mewn sefydliad ynni cymunedol presennol i gyflawni'r gwaith hwn e.e., YnNi Teg, Egni neu Gydweithfa o Gydweithfeydd Ynni

c) Llywodraeth Cymru yn buddsoddi yn y datblygwr ynni sy'n eiddo cyhoeddus a datblygwr ynni sy'n eiddo i'r gymuned = dau gorff sydd ag adnoddau i ddatblygu prosiectau.

16. Byddwn yn gwella mynediad i'r ystâd gyhoeddus ar gyfer y sector ynni cymunedol drwy (a) bod gan fentrau cymunedol hawl i gael y cynnig cyntaf os na chânt eu datblygu gan gorff cyhoeddus (b) strwythuro prosesau tendro i ffafrio prosiectau / cynlluniau cymunedol o fewn y gymdeithas.

17. Byddwn yn cwblhau ac yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r canllawiau ar gydberchnogaeth, gan gynnwys yr hyn sy'n bodloni'r diffiniad o 'gydberchnogaeth', ac yn gweithio'n agos gyda datblygwyr preifat i sicrhau'r effaith fwyaf posibl. Byddwn yn cyhoeddi'r canllawiau yng ngwanwyn 2022.

Cyfleoedd i wneud y mwyaf o werth Economaidd a chymdeithasol yng Nghymru

Argymhellion

18. Byddwn yn gweithio gyda Llywodraeth y DU i ddod â buddsoddiad newydd i borthladdoedd yng Nghymru. Byddwn yn gweithio gyda phorthladdoedd yng Nghymru i nodi cyfleoedd ar gyfer arbenigo a chydweithredu, ac i sicrhau bod porthladdoedd Cymru yn barod ar gyfer buddsoddiad. Rydym yn galw ar Ystâd

y Goron a Llywodraeth y DU i wneud y mwyaf o werth cyfleoedd datblygu'r gadwyn gyflenwi a seilwaith yng Nghymru o'u cylchoedd prydlesu.

19. Wrth i ni ddatblygu cynllun gweithredu sgiliau sero net erbyn gwanwyn 2022 byddwn yn cefnogi mwy o gydweithio rhwng y diwydiant a sicrhau'r cyfleoedd mwyaf posibl i'r gadwyn gyflenwi yng Nghymru.

20. Gan weithio gyda diwydiant, byddwn yn paratoi rhaglen waith i sicrhau cymaint o ynni adnewyddadwy, hyblygrwydd a storfeydd â phosibl ar safleoedd busnes a diwydiannol. Bydd y rhaglen yn edrych ar ffyrdd o gefnogi buddsoddiadau a sicrhau llai o risg.

Arloesedd

Argymhellion

21. Byddwn yn galw ar Ofgem i ddatblygu rhanddirymiad rheoleiddiol yng Nghymru i alluogi model busnes ynni arloesol i gefnogi argymhellion ehangach yr Archwiliad Dwf n i Ynni Adnewyddadwy. Dylai amcanion y rhanddirymiad gynnwys:

a) Cyflymu datblygiad ynni adnewyddadwy yng Nghymru

b) Galluogi model busnes ynni arloesol

c) Gwireddu manteision a chyd-fanteision ehangach ynni adnewyddadwy (o safbwynt Cymru a systemau ynni)

c) Datgloi gwerth y system ynni, fel y galw hyblyg gan gwsmeriaid a masnachu gan gyfoedion a chyflenwad trydan lleol

ch) Ymgysylltu a diogelu buddiannau dinasyddion Cymru yn well.